

УДК 364-322(1-22)(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.6.8>

Галина ОЛІЙНИК

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи, спеціальної освіти і менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027

ORCID: 0000-0002-8279-7433

Людмила ПЕТРИШИН

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027

ORCID: 0000-0002-4506-1523

Наталія ФІГОЛЬ

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри психології і соціальної роботи, Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка, 1, Лицейний, пров., м. Кременець, Тернопільська область, 47003

ORCID: 0000-0003-3206-1281

Бібліографічний опис статті: Олійник, Г., Петришин, Л., Фіголь Н., (2024). Організація волонтерської діяльності в умовах сільської громади. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 45–50, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.6.8>

ОРГАНІЗАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СІЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ

У статті розкрито поняття «волонтер» та «волонтерська діяльність». Визначено мету дослідження, яка полягає в розкритті організації волонтерської діяльності в умовах сільської громади.

Виділено найважливіші риси волонтерства, а саме: турбота про людей; солідарність і гуманна корисливість; духовна якість і громадянська чеснота; багате джерело людського досвіду; нові інтелектуальні ресурси; участь і відповідальність як суть активної громадянської позиції; етичний стандарт, який обумовлює якість людських взаємотосунків; забезпечення надійної платформи для відновлення зв'язків між людьми; нове бачення соціально діяльності.

Проаналізовано, що для активізації громади можна використовувати різні технології: тренінг як технологію організації волонтерської діяльності в сільській громаді, «рівний-рівному» та «Школа волонтерів».

Виокремлено основні напрями соціально-педагогічної роботи у громаді з дітьми та молоддю: попередження та подолання негативних явищ у молодіжному середовищі; соціальна опіка та захист найменш захищених категорій дітей та молоді; соціальний супровід молоді, допомога її інтеграції в суспільство.

Розкрито волонтерську діяльність у сільській місцевості як добровільна, безкоштовна допомога приватних осіб чи громадських організацій, яка спрямована на вирішення соціальних проблем сільської громади, шляхом активізації мешканців села й залучення їх до волонтерської діяльності.

Досліджено, що у вирішенні проблем сільської місцевості волонтерська група не зможе діяти ефективно без підтримки інших суб'єктів соціальної роботи, а саме без органів місцевого самоврядування та різноманітних соціальних інституцій територіальної громади. Ці елементи не можуть здійснювати ефективно свою роботу відокремлено одне від одного, адже не завжди в них вистачає ресурсного потенціалу для вирішення проблем, задоволення тих чи інших потреб соціальних груп місцевої громади.

Ключові слова: волонтер, волонтерська діяльність у громаді, технології роботи, сільська громада, територіальна громада.

Halyna OLIINYK

PhD, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2 M. Kryvonosa str., Ternopil, Ukraine, 46027

ORCID: 0000-0002-8279-7433

Liudmyla PETRYSHYN

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Work and Management of Socio-Cultural Activities, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2 M. Kryvonosa str., Ternopil, Ukraine, 46027

ORCID: 0000-0002-4506-1523

Natalia FIGOL

PhD, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Psychology and Social Work, Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy, 1 Lyceiny lane, Kremenets, Ternopil region, 47003

ORCID: 0000-0003-3206-1281

To cite this article: Oliinyk, H., Petryshyn, L., Figol, H. (2024). Orhanizatsiia volonterskoi diialnosti v umovakh silskoi hromady [Formation and development of creative abilities of teenagers using socio-cultural activities]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 45–50, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.6.8>

ORGANIZATION OF VOLUNTEER ACTIVITIES IN THE CONDITIONS OF A RURAL COMMUNITY

The article reveals the concepts of «volunteer» and «volunteer activity». The purpose of the study is to reveal the organization of volunteer activity in the conditions of a rural community.

The most important features of volunteering are highlighted, namely: care for people; solidarity and humane self-interest; spiritual quality and civic virtue; a rich source of human experience; new intellectual resources; participation and responsibility as the essence of an active civic position; an ethical standard that determines the quality of human relationships; providing a reliable platform for restoring connections between people; a new vision of social activity.

It is analyzed that various technologies can be used to activate the community: training as a technology for organizing volunteer activity in a rural community, «peer-to-peer» and «Volunteer School».

The main areas of socio-pedagogical work in the community with children and youth are highlighted: prevention and overcoming negative phenomena in the youth environment; social care and protection of the least protected categories of children and youth; social support of youth, assistance in their integration into society.

Volunteering in rural areas is revealed as voluntary, free assistance of private individuals or public organizations, which is aimed at solving social problems of the rural community, by activating the villagers and involving them in volunteer activities.

It is studied that in solving problems of rural areas, a volunteer group will not be able to act effectively without the support of other subjects of social work, namely without local government bodies and various social institutions of the territorial community. These elements cannot effectively carry out their work separately from each other, because they do not always have enough resource potential to solve problems, meet certain needs of social groups of the local community.

Key words: *volunteer, volunteering in the community, work technologies, rural community, territorial community.*

Актуальність проблеми. Децентралізація влади в Україні на сучасному етапі найбільше повноважень передається до органів місцевого самоврядування. Так, громада – це повноцінний суб’єкт політичних, економічних та соціальних перетворень. Від їх соціальної активності та її членів залежить, як швидко відбудуться етап позитивних змін, які передбачені ідеєю децентралізації, яка всебічно буде охоплена різні життєві сфери мешканців певної територіальної громади. Тільки за цією громадою лишають право громадської експертизи та їх контролю. Це, безперечно, призведе до створення багатьох громадських організацій та їхніх ініціативних груп в територіальних громадах.

Відомо, що мало вивченою групою є сільська громада. Вона є недостатньо вивчена нашим

суспільством. Величезна увага приділяється містам та їхньому розвитку, особливо селам та сільській місцевості. Завжди можемо спостерігати, як села, на жаль, занепадають. Деколи вони зникають з нашої карти.

Хоча волонтерська діяльність набирає великих обертів у нашій країні, але вона більш розповсюджена у містах. Проте менш розповсюджена у селах. Зате потенціал волонтерської діяльності є вищим в сільських громадах. Дійсно, ця діяльність спрямована на вирішення проблем громади та покращення якості життя її мешканців. Постійні жителі сільської громади досить знайомі між собою. Але вони згуртованіші та швидше приходять на допомогу один одному.

Організація волонтерської діяльності за умов грамотної організації, у сільській громаді можуть вирішувати не лише дуже масштабні особисті проблеми. Це насправді могло б допомогти мешканцям сіл значно підвищити їхній потенціал на дуже якісно новий рівень, яке допомогло б зберегти село.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання роботи в громаді – це складова діяльності соціального педагога і соціального працівника, яким присвячені праці Г. Алексеєнко, О. Безпалько, І. Звереві, А. Капської, Т. Семигіної, В. Сидорова, Г. Слозанської.

Ця проблема дуже є актуальною та досліджується зарубіжними науковцями, а зокрема: С. Гіля, Л. Гнусаревої, Л. Оліфіренко, Г. Брагера, Д. Боп, М. Боп, М. Майо, М. Пейна, А. Твелттріза, П. Тейлора та іншими.

Відомо, що технології залучення і активної підготовки молодих людей до волонтерської діяльності висвітлено в наукових працях В. Петровича. А складову соціально-педагогічної діяльності молодіжних організацій охарактеризовано волонтерство в працях Ю. Поліщука. З. Бондаренко досліджувала технологію організації волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах закладу вищої освіти. Т. Лях вивчала соціально-педагогічну діяльність студентських волонтерських груп вивчала.

Мета дослідження полягає в розкритті організації волонтерської діяльності в умовах сільської громади.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У зв'язку з децентралізацією влади, все більше прав переходить до громади. У даний час розвиваються нові ідеї та теорії заохочення громадян до участі в місцевому самоврядуванні, підтримки та поширення волонтерських ініціатив членів громади. Підґрунтям цих ідей є різноманітні погляди щодо залучення громадян до участі в місцевому самоврядуванні. Думка науковців розділилася: одні дослідники вважають, що слід ввести обмеження для участі населення у вирішенні місцевих проблем; інші – що висувати на обговорення з населенням можливо лише найпростіші питання; треті – що участь людей у прийнятті рішень є не обов'язковою. На наш погляд, усунення громадян від участі в управлінському процесі є неприпустимим кроком, який спонукатиме владу діяти не в інтересах громадян. Тож потрібні нові меха-

нізми, застосування яких дозволили б спонукати громаду до активності в суспільно-політичному процесі та в процесі управління долею громади, членами якої вони є. Одним з таких механізмів є волонтерська діяльність у сільській громаді як механізм покращення стану життя селян.

У Законі України «Про волонтерську діяльність» зазначається, що волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги (Закон України «Про волонтерську діяльність»,).

Волонтер – це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим, зазначає Лях Т. у праці «Методика організації волонтерських груп» (Лях, 2014, с. 16). Мається на увазі допомога за власним бажанням у всіх сферах діяльності людини.

Волонтер – це доброволець, громадянин, який бере активну участь у вирішенні соціально значущих проблем у формі безоплатної праці. Так трактує у свої дослідженнях Бондаренко З. (Бондаренко, 2008, с. 38). Він акцентує велику увагу на добровільній допомозі, а особливо на соціально значущих проблемах, які завжди стосуються соціально незахищених верств населення.

Цю ж думку підтримує Калениченко Р. і зазначає, що волонтер – це людина, яка добровільно, ніколи не переслідує корисливих цілей і займається значною діяльністю на користь суспільства, при цьому не одержує за це грошової винагороди (Калениченко, 2008, с. 6).

Науковець З. Бондаренко подає таке визначення: волонтер – доброволець, громадянин, що бере участь у вирішенні соціально значущих проблем у формі безоплатної праці (Бондаренко, 2006, с. 25).

Волонтерська діяльність є соціально-психологічним явищем, оскільки її розглядають як систему взаємин між людьми, добровільне надання соціально-психологічної допомоги людині людиною (Калениченко, 2008, с. 6).

Тож, аналізуючи поняття з різних наукових точок зору, можна виокремити спільне: волонтер – це особа, яка займається добровільною діяльністю у вирішенні соціально значущих питань на користь суспільства та громади.

Експертами виділено найважливіші риси волонтерства (Кузьменко, 1998). Серед них

такі: турбота про людей; солідарність і гуманна корисливість; духовна якість і громадянська чеснота; багате джерело людського досвіду; нові інтелектуальні ресурси; участь і відповідальність як суть активної громадянської позиції; етичний стандарт, який обумовлює якість людських взаємостосунків; забезпечення надійної платформи для відновлення зв'язків між людьми; нове бачення соціально діяльності.

Особливо актуальне волонтерство в сільській місцевості, де воно лише починає набирати обертів. Волонтерська діяльність у сільській громаді, в основі якої лежить аналіз життєвого рівня громади з метою розв'язання соціальних проблем, – підвищення рівня надання послуг та активізації членів громади через проведення різних заходів.

Для того, щоб ефективно організувати роботу в громаді, потрібно чітко розуміти та розмежовувати їх види, адже для кожної з них притаманні ті чи інші особливості, які потрібно враховувати.

Робота в громаді, на думку О. Безпалько, – це процес набуття, як колективного та індивідуального досвіду. Це робота з членами громади, які перебувають у невідповідному становищі, задля колективного з'ясування їх потреб і прав, визначення та досягнення цілей демократичним шляхом. (Безпалько О, 2005).

Петренко Т. стверджує, що робота в громаді – це діяльність спільноти заради визначення й вирішення своїх проблем, покращення рівня життя. (Петренко, 2014).

Спільним у визначенні є те, що робота в громаді – це робота мешканців громади задля визначення та вирішення спільних проблем.

Дані визначення можна розглядати в контексті волонтерської роботи в громаді, діяльність яких націлена на розвиток та подолання соціально-педагогічних проблем громади.

Проаналізувавши різні точки зору з визначення роботи в громаді, ми пропонуємо наступне визначення: волонтерська робота в громаді – робота місцевих мешканців на благодійних засадах на добробут суспільства, розвиток громади та вирішення значущих проблем силами селян.

Волонтерська робота на рівні сільської громади здійснюється за різними напрямками та різними категоріями населення. Виокремлюють основні напрями соціально-педагогічної

роботи у громаді з дітьми та молоддю: попередження та подолання негативних явищ у молодіжному середовищі; соціальна опіка та захист найменш захищених категорій дітей та молоді; соціальний супровід молоді, допомога їй інтеграції в суспільство.

Отже, участь мешканців села у волонтерському русі дозволяє їм зробити особистий внесок щодо вирішення певних соціальних проблем, самореалізуватися через ініціювання проєктів і програм соціально-педагогічної спрямованості.

Для організації роботи волонтерів у селі потрібно орієнтуватися в їх типології, розуміти, яка група волонтерів і чим може займатися в сільській місцевості, на що та чи інша група може спрямувати свої сили, в якому напрямі вона компетентна, на який час може бути організована дана група й таке інше. Всі ці фактори впливають на продуктивність роботи та на її результат.

У вирішенні проблем сільської місцевості волонтерська група не зможе діяти ефективно без підтримки інших суб'єктів соціальної роботи, а саме без органів місцевого самоврядування та різноманітних соціальних інституцій територіальної громади. Ці елементи не можуть здійснювати ефективно свою роботу відокремлено одне від одного, адже не завжди в них вистачає ресурсного потенціалу для вирішення проблем, задоволення тих чи інших потреб соціальних груп місцевої громади. Тому, налагодження партнерських відносин є важливою частиною в організації волонтерської діяльності в територіальній громаді.

Співпраця та партнерство всіх елементів громади сприяє формуванню стабільності, комплексної соціальної та волонтерської роботи, втручання у найбільш гострі проблеми мешканців села.

Волонтерська діяльність у сільській місцевості – це добровільна, безкоштовна допомога приватних осіб чи громадських організацій, яка спрямована на вирішення соціальних проблем сільської громади, шляхом активізації мешканців села й залучення їх до волонтерської діяльності.

Волонтерська діяльність активізує мешканців до вирішення соціальних проблем, згуртовує для вирішення спільних питань, об'єднує лідерів до спільної роботи на благо суспільства, організовує волонтерську роботу в селі.

Організації волонтерської діяльності в сільській громаді не має конкретних етапів, алгоритмів чи технологій. Підготовка мешканців сіл до благодійної діяльності залежить від їх готовності допомагати іншим, змінювати свою місцевість та життя в ній на краще, бажання вирішувати соціальні проблеми села.

Для активізації громади можна використовувати різні технології, а саме: тренінг як технологію організації волонтерської діяльності в сільській громаді, на даний час активно практикується в суспільстві. Ще однією технологією організації волонтерської діяльності в умовах сільської громади є технологія «рівний-рівному» та досить популярною є «Школа волонтерів». Адже у сільській місцевості «Школа волонтерів» – це проект, спрямований на популяризацію ідей волонтерства, підвищення рівня обізнаності про історичний досвід волонтерської діяльності у світі, заохочення громадян до активної участі в суспільному житті своєї громади, об'єднання громади задля досягнення поставлених цілей (Слозанська, 2018).

Безперечно, різні напрями, форми, технології та методи волонтерської діяльності відкриває досить широкі перспективи щоб активізувати духовний, інтелектуальний та культурний потенціал, який детермінує розвиток кожної людини у суспільстві, як сьогодні, так і у майбутньому. (Олійник, Петришин, 2022, с. 46–51).

Організація волонтерської діяльності в умовах сільської громади складний процес. Під час його виконання необхідно використовувати велику кількість різноманітних технологій, які забезпечують ефективний розвиток волонтерської діяльності в сільській громаді.

Проаналізувавши визначення технології волонтерської діяльності в сільській громаді, ми вважаємо, що це – сукупність прийомів і способів, які спрямовані на місцевих членів громади, їх активізацію, навчання мешканців волонтерству, допомога в реалізації волонтерських ініціатив, написання та впровадження волонтерських проєктів, пошук інноваційних шляхів вирішення проблем села, залучення іноземних волонтерів та розгляд позитивного досвіду волонтерської діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень Отже, організація волонтерської діяльності в громаді є клопітким процесом, який залучає всіх мешканців та впливає на жителів через сільські інституції, які також слугують базою для організації волонтерської діяльності та здійснення впливу на мешканців. Налагодження зв'язків та стосунків є важливим не лише в селі, а й за його межами. Запорукою успіху, на нашу думку, є співпраця та залучення підтримкою волонтерів громади з місцевими підприємцями, головами місцевих інституцій і громадськими організаціями, засобами масової інформації та районними депутатами.

Наше дослідження не вичерпує всіх аспектів вивчення означеної проблеми. На нашу думку, потребує уваги ще низка проблем, що стосуються організації волонтерської діяльності в умовах сільської громади та підготовка необхідних практичних рекомендацій щодо шляхів оптимізації даної діяльності у зв'язку з формуванням ринку соціальних послуг та їх впровадження у громаді.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. К.: ЦНЛ, 2005. 176 с.
2. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу. *Волонтерство як ресурс соціальної роботи у громаді* : зб. ст. К. : Християнський дит. фонд, 2006. С. 24–33.
3. Бондаренко З. П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2008. 47.
4. Закон України Про волонтерську діяльність: від 19.04.2011 № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 01.01.2024)
5. Калениченко Р. А. Волонтерство в соціальній роботі : навч. посіб. Київ : КиМУ, 2008. 86 с.
6. Кузьменко О. А. Соціальне становлення особистості в умовах відкритої соціально-педагогічної системи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1998. 184 с.
7. Лях Т. Л., Бондаренко З. П., Журавель Т. В. та ін. Менеджмент волонтерських груп від А до Я. К. : Обнова, 2014. 288 с.
8. Олійник Г., Петришин Л. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних працівників у центрах соціальних служб. *Ввічливість. Humanitas*. Луцьк : Гельветика, 2022. Вип. 4. С. 46–51.
9. Петренко Т. В. Методичні засади підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в громаді, 2014. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/31582> (дата звернення: 02.01.2024)

10. Слозанська Г. І. Етичні аспекти роботи соціального працівника в територіальній громаді. *Соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід* : колективна монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. 221 с.

REFERENCES:

1. Bezpalko, O. V. (2005). *Sotsialna robota v hromadi : navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. Zakladiv* [Social work in the community: A textbook for students of higher education institutions]. Kyiv: CNL [in Ukrainian].
2. Bondarenko, Z. P. (2006). *Orhanizatsiia volonterskoi roboty v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu* [Organization of volunteer work in higher education institutions]. *Volonterstvo yak resurs sotsialnoi roboty u hromadi : zb. st.* –Volunteering as a resource for social work in the community: Collection of articles 24–33. Kyiv : Christian Children's Fund [in Ukrainian].
3. Bondarenko, Z. P. (2008). *Orhanizatsiia volonterskoi roboty maibutnikh sotsialnykh pedahohiv v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu* [Organization of volunteer work for future social pedagogues in higher education institutions] (Ph.D. thesis, specialty 13.00.05). Kyiv [in Ukrainian].
4. Verkhovna Rada of Ukraine. (2011). *Zakon Ukrainy Pro volontersku diialnist* [Law of Ukraine on volunteer activities] (No. 3236-VI, April 19, 2011). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (Accessed: January 1, 2024) [in Ukrainian].
5. Kalenichenko, R. A. (2008). *Volonterstvo v sotsialnii roboti : navch. posib.* [Volunteering in social work: A textbook]. Kyiv: KIMU [in Ukrainian].
6. Kuzmenko, O. A. (1998). *Sotsialne stanovlennia osobystosti v umovakh vidkrytoi sotsialno-pedahohichnoi systemy : dys. ... kand. ped. Nauk.* [Social development of personality in an open social-pedagogical system (Ph.D. thesis, specialty 13.00.01)]. Kyiv [in Ukrainian].
7. Liakh, T. L., Bondarenko, Z. P., Zhuravel, T. V., et al. (2014). *Menedzhment volonterskykh hrup vid A do Ya. K.* [Volunteer group management from A to Z.] Kyiv: Obnova [in Ukrainian].
8. Oliinyk, H., & Petryshyn, L. (2022). *Orhanizatsiia volonterskoi roboty maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u tsentrah sotsialnykh sluzhb.* [Organization of volunteer work for future social workers in social service centers]. *Vvichlyvist. Humanitas – Politeness. Humanitas*, Vol. 4, 46–51. Lutsk: Helvetyka [in Ukrainian].
9. Petrenko, T. V. (2014). *Metodychni zasady pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv do roboty v hromadi* [Methodological foundations for preparing future social workers for community work] [in Ukrainian].
10. Slozanska, H. I. (2018). *Etychni aspekty roboty sotsialnoho pratsivnyka v terytorialnii hromadi. Sotsialna robota z riznymy katehoriiami naseleennia u terytorialnii hromadi: ukraïnski realii ta mizhnarodnyi dosvid* : kolektyvna monohrafiia. [Ethical aspects of social worker activity in the territorial community. In Social work with various categories of the population in the territorial community: Ukrainian realities and international experience: Collective monograph] 221. Ternopil: Osadtsa Y. [in Ukrainian].